Kehitysvammaliitto, Linnoitustie 2 B, 02600 Espoo
www.kehitysvammaliitto.fi | kvl@kvl.fi | p. 09 348 090

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

LAUSUNTO
9.11.2021

Asia: HE laiksi Työkanava Oy -nimisestä osakeyhtiöstä ja siihen liittyviksi laeiksi
HE 198/2021

Kiitämme mahdollisuudesta lausua koskien *HE laiksi Työkanava Oy -nimisestä osakeyhtiöstä ja siihen liittyviksi laeiksi.*

Kehitysvammaliiton kohderyhmänä ovat kehitysvammaiset ihmiset ja muut oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat ihmiset. Maassamme on noin 50 000 kehitysvammaista ja noin 65 000 puhevammaista henkilöä, selkokielen tarvitsijoita arvioidaan olevan jopa 750 000 henkilöä. Suomen noin 30 000 työikäisestä kehitysvammaisesta henkilöstä arvioidaan olevan palkkatyössä noin 500 – 600 henkilöä.

Kehitysvammaliitto edistää kehitys- ja puhevammaisten ihmisten tasa-arvoa ja osallistumista yhteiskunnassa, kehittää palveluja sekä edistää alan tutkimusta. Liitto edustaa 92 jäsenorganisaatiota – kuntayhtymiä, kuntia, seurakuntia, rekisteröityjä yhdistyksiä ja säätiöitä – sekä yksityisiä ihmisiä. Liiton jäsenet tekevät kehitys- ja puhevammatyötä tai toimivat muuten vammaisten henkilöiden hyväksi.

Työkanava Oy:n tehtävät ja toimiala

Kannatamme lakiesityksen 2 § 4 momentin ja 3 § 1 momentin mukaisesti, että Työkanavan tulee toimia tuloksellisesti, mutta sen tavoitteena ei ole tuottaa liikevoittoa ja että toimintaa on harjoitettava siten, ettei sen toiminta vääristä kilpailua. Toiminnan jatkuvuuden takaamiseksi sen on oltava yleisesti hyväksyttävää.

Kannatamme 3 § 1 momentin mukaista ratkaisua, jossa yrityksen palveluissa sovellettaisiin (SGEI) menettelyä julkisissa hankinnoissa. Tällä varmistetaan palvelujen tarpeenmukaisuus ja suorahankintojen käytön mahdollisuus tilanteissa, joissa tarvitaan palveluun erityisosaamista käyttäjäryhmän tarpeiden mukaisesti.

Mielestämme on tärkeää, että yhtiön hankinnoissa käytetään sosiaalisia kriteerejä, joilla myös alihankintatoimijoita kannustetaan osatyökykyisten henkilöiden työllistämiseen.

Kuntien vammaispalvelujen asiakkaiden ohjautumismahdollisuus Työkanavaan on taattava

Kannatamme, että 4 § 1 momentin kriteerit rajaavat yhtiöön työllistettäväksi vain työhön haluavia osatyökykyisiä henkilöitä, joiden työllistyminen muiden palvelujen avulla ei ole onnistunut. Kehitysvammaisten henkilöiden osalta on kuitenkin erityisesti panostettava tiedotukseen ja aktiiviseen yhteistyöhön erityisesti kuntien vammaispalvelujen kanssa, jotta myös he pääsevät Työkanavan ”valintapooliin”. On huomioitava, että viimesijaisuus ei läheskään aina riipu yksilöstä, vaan useimmiten siitä, mitä ja millaisia työllistymisen tuen palveluja on tarjolla sillä paikkakunnalla, jossa yksilö sattuu asumaan. On myös muistettava, että paitsi

Kehitysvammaliitto, Linnoitustie 2 B, 02600 Espoo
www.kehitysvammaliitto.fi | kvl@kvl.fi | p. 09 348 090

avotyötoiminnassa olevat myös työkeskuksissa työtoiminnassa alihankintatöitä tekevät kehitysvammaiset henkilöt ovat potentiaalisia Työkanava Oy:hyn työllistettäviä.

Kehitysvammaiset ihmiset ovat suuri potentiaalinen työllistyjäryhmä Työkanavan palvelukseen. Nykyinen palvelujärjestelmämme kuitenkin edelleen syrjäyttää kehitysvammadiagnoosin saaneet henkilöt lähes kategorisesti oikeiden työmarkkinoiden ulkopuolelle työkyvyttömyysetuuden saajiksi ja kuntien vammaispalvelujen työtoiminnan ja päivätoiminnan asiakkaiksi. Tällöin heitä ei ohjata aktiivisesti TE-toimiston asiakkaiksi, mistä seuraa, että käytännössä koko tämä Työkanavan suuri potentiaalinen työllistyjäjoukko ei ole tällä hetkellä TE-toimiston asiakkaina. Täten Työkanavan toiminnassa täytyy alusta asti tehdä aktiivista kuntayhteistyötä, avata proaktiivisesti ovia pilottikuntien sosiaali- ja vammaispalveluihin.

TE-hallinnon arviointiosaamisen varmistettava Työkanavaan ohjauksessa

Kannatamme esityksen mukaista yhden lähettäjätahon mallia, joka takaa lähettäjätahon puolueettomuuden sekä toimintaan haluavien osatyökykyisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toimintaan pääsyssä.

Kannamme huolta siitä, miten TE-toimistoissa osataan arvioida henkilöiden sopivuus yhtiön palvelukseen ja miten osataan arvioida henkilöiden kyky työskennellä yhtiön tarjoamissa työtehtävissä moninaisten ja vaihtelevien tukipalvelujen avulla. Olisi hyvä määritellä esimerkiksi työvoiman palvelupisteiden (TYP) rooli Työkanavan palvelukseen ohjaamisessa. Yksinkertainen ja selkeä päätösprosessi ja -vastuu ovat tavoiteltavia, mutta kannamme huolta, riittävätkö TE-toimistojen osaaminen ja resurssit siihen.

Ehdotamme perustettavaksi esimerkiksi TE-toimiston organisoiman moniammatillisen arviointiryhmän, joka toimii henkilöiden lähettäjätahona. Tällä arviointiryhmällä olisi tärkeää olla läpinäkyvä kriteeristö/arviointiväline, jonka avulla henkilön olemassa olevaa työkykyä arvioidaan ja joka turvaa yhtiöön valittavien henkilöiden aidosti tasa-arvoisen kohtelun.

Kysymykseksi jää, miten varmistaa potentiaalisten Työkanavaan työllistettävien henkilöiden ohjautuminen ko. arviointiryhmän arvioitavaksi joko TE-toimiston sisällä paikallisista TE-toimistoista tai muilta mahdollisilta lähettäjätahoilta, kuten kuntakokeiluista, mielenterveyskuntoutujien palveluyksiköistä tai kehitysvammapalveluista.

Ehdotamme, että kehitysvammaisia henkilöitä vastaanottaville TE-asiantuntijoille varmistetaan esimerkiksi koulutuksen avulla perustiedot kehitysvammaisuudesta, riittävät taidot ja osaaminen kehitysvammaisten henkilöiden kohtaamiseen ja heidän kanssaan kommunikointiin sekä näihin liittyvä materiaali, kuten selkokieliset oppaat, kuvakommunikaation työkalut sekä tuetun päätöksenteon menetelmät. Verkkopalvelujen tulee olla selkokielisiä, ja kaikkien materiaalien pitää olla saavutettavia. Kehitysvammaliitto on mielellään mukana koulutuksen ja materiaalin tarjoajana.

Pidämme tärkeänä, että kehitysvammaisille työnhakijoille varmistetaan jokaisessa TE-toimistossa henkilökohtainen neuvonta, jotta he tulevat aidosti kuulluiksi, ja heidän yksilölliset tarpeensa otetaan aidosti huomioon. Erittäin tärkeää on myös varmistaa, että TE-toimiston kaikissa toimipisteissä on tieto siitä, että myös työkyvyttömyysetuudella olevat voivat rekisteröityä työttömiksi työnhakijoiksi ja ovat siten oikeutettuja kaikkiin TE-palveluihin.

Kehitysvammaliitto, Linnoitustie 2 B, 02600 Espoo
www.kehitysvammaliitto.fi | kvl@kvl.fi | p. 09 348 090

Riittävästi tukea avoimille työmarkkinoille siirtymiseen

Jotta yhtiöstä eteenpäin työllistymisen tuki toteutuisi yhdenvertaisena kaikilla alueilla, on erittäin tärkeää, että yhtiö varmistaa laadukkaan työhönvalmennuksen tuen myös sellaisilla alueilla, joilla sitä ei kuntatoimijan puolelta ole tarjolla. Tähän liittyen on kehitettävä myös muuta lainsäädäntöä siten, että kuntia velvoitetaan tarjoamaan tuetun työllistymisen työhönvalmennusta sitä tarvitseville, mm. kehitysvammaisille henkilöille. Tällä varmistettaisiin työllistymisen tuki myös niille, jotka jäävät yhtiön ulkopuolelle.

Yritysten on mahdollista rekrytoida omaan henkilöstöhallintoonsa työhönvalmentajia. Tätä kannatamme myös Työkanava Oy:n toimintatavaksi.

Ruotsin Samhallin työntekijät ohjautuvat vain vähäisessä määrin eteenpäin avoimille työmarkkinoille, vaikka heidän osaamisensa ja työkykynsä kehittyvät. Asiakkaiden turha jumiutuminen Työkanava Oy:n tehtäviin tulee ehkäistä.

Jatkotyöllistymisen osalta ehdotamme Työkanava Oy:n asiakasyrityksille työllistämisvelvoitetta. Jos Työkanava Oy:n palveluksessa oleva henkilö on työskennellyt asiakasyrityksessä moitteettomasti esimerkiksi vuoden ajan, asiakasyrityksellä olisi velvoite rekrytoida henkilö omaan palvelukseensa.

Yhtiön koko toiminnan perustaksi olisi hyvä asettaa tuetun työllistymisen laatukriteerit soveltuvin osin. Esimerkiksi työhönvalmennukselle ei siten pitäisi asettaa määräaikaa, vaan valmennusta ja tukea pitäisi antaa juuri sen verran ja niin pitkään kuin kunkin työllistyneen yksilöllinen tarve edellyttää. Myös työpaikkojen luomisessa pitäisi tuetun työllistymisen laatukriteerien mukaisesti painottaa enemmän toimintaan lähetettävien henkilöiden taitoja, osaamista ja tuen tarpeita – eli räätälöidä työpaikkoja – kuin tarjota valmiita työpaikkoja ja valikoida henkilöitä niiden mukaan.

Työkanavan työpaikat on rakennettava suoraan oppimisympäristöiksi

Työkanava Oy:n työpaikat ja -tehtävät tulisi rakentaa mahdollisuuksien mukaan suoraan myös oppimisympäristöiksi eli sellaisiksi, että ne mahdollistavat ammatillisten tutkintojen ja tutkintojen osien suorittamisen näyttöjen avulla. Samalla on luotava yhteistyösuhteet ammatillisiin oppilaitoksiin, jotta näyttöjen tekeminen tulee helpoksi ja luontevaksi osaksi toimintaa. Tästä opinnollistamisen mallista on jo olemassa hyviä kokemuksia erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden tutkintoperusteisen ammatillisen osaamisen lisäämisessä.

Muutoksenhakuoikeus, siirtymäsäännökset ja sisällöllinen laadunvalvonta

Korostamme, että jatkovalmistelussa tulee kiinnittää huomiota asiakkaan oikeusturvaan: muutoksenhakuoikeuteen ja siirtymäsäännöksiin, joilla turvataan muut henkilön tarvitsemat työllistymistä tukevat palvelut, kuten kuljetus- ja tulkkipalvelut. Ehdotamme myös lisättäväksi yleisellä tasolla pykälän toiminnan sisällöllisestä laadunvalvonnasta.

Kehitysvammaliitto 9.11.2021

Susanna Hintsala

Toiminnanjohtaja